Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Folkeminder fra Sejlflod

ved Poul Erik Kristensen

LOKALHISTORISK FORENING FOR SEJLFLOD KOMMUNE

Nr. 3

Forsidebilledet: Malkemaskine, opfundet og produceret på Zincks fabrikker i Sejlflod, antagelig omkring år 1900.

Udgivelse nr. 3:
"Folkeminder fra Sejlflod"

Udgiver:
LOKALHISTORISK FORENING FOR SEJLFLOD KOMMUNE
1981

Redaktionsudvalg:
Poul Erik Kristensen, Ove Paulsen og Verner Svinth

Ekspedition:
Lokalhistorisk forening for Sejlflod kommune,
sekretariatet,
Gl. Egensevej 31a, Mou, 9280 Storvorde

Pris kr. 15.-

Tryk: Svinth offset, tlf. 08 - 31 14 09

ISBN 87-980923-24

INDHOLDSFORTEGNELSE.

Indledning. 5

Om Lars (Laust) Sørensen Toft til Kiddalsgaard i Sejlflod. 7

Om skolelærer og kirkesanger Lars Nielsen i Sejlflod. 14

Om lærer og kirkesanger Bertel Petersen i Sejlflod. 16

Om Jakob Skibsbygger i Sejlflod og hans søn Milius. 21

Om stjernemanden Niels Andersen i Sejlflod kaldet "Stumanden". 31

Småstykker. 35

Skademennesker og magi 36

Spøgeri, varsler og overnaturlige væsener 42

Efterskrift. 47

INDLEDNING

De lokale beretninger i dette hæfte stammer alle fra Sejlflod eller nærmeste omegn. De blev nedskrevet i første halvdel af 193o'erne af Henry Johannsen (f. 1896), som selv er født og opvokset i Sejlflod. Samtlige beretninger bygger hovedsageligt på mundtlige overleveringer, og blandt Henry Johannsens meddelere må især nævnes hans far og storebror, som begge hed Claus Johannsen, samt tegneren Karen Palsgaard.

Tidsmæssigt set er det helt åbenbart, at en del af det nedskrevne har været fortalt gennem flere led, inden det endelig har fundet vej til papiret. Ud fra en ren historisk synsvinkel giver dette naturligvis en vis svaghed, men det er imidlertid helt uomtvisteligt, at nedskriveren har behandlet sit stof på en særdeles velafbalanceret måde, således at resultatet er blevet nogle pragtfulde folkeminder.

Det var da også netop interessen for at indsamle de gamle folkeminder, som fik Henry Johannsen til at fatte pennen. Det hele startede med, at han reflekterede på en opfordring fra Dansk Folkemindesamling, som efterlyste personer, der kunne give en forklaring på et bestemt udtryk. Så førte det ene skridt snart det næste med sig. Nærværende fortællinger er alle ordrette genparter af de beretninger, som Henry Johannsen dengang sendte ind til Dansk Folkemindesamling.

Lokale beboere skal altså være opmærksomme på, at når fortællingerne refererer til, hvorledes forholdene er på nuværende tidspunkt, så er "nuværende tidspunkt" ca. 193o og ikke 1981. Dette forhold kunne der naturligvis have været taget højde for i denne udgivelse, men dels vil de fleste alligevel kunne orientere sig ved hjælp af de 5o år gamle angivelser (ellers betyder det heller ikke noget særligt for forståelsens skyld), og dels ville det være synd at bringe forstyrrelser ind i den gamle tekst. Nok er selve indholdet det vigtigste, men det er nu også interessant at have et vidnesbyrd

om, hvorledes en velformulerende skolelærer kunne udtrykke sig på skrift for et halvt århundrede siden.

Selvom teksterne er koncentreret om et ganske lille område, har de alligevel noget almengyldigt over sig. Det falder nemlig ikke svært at forestille sig, at de samme personer og de samme begivenheder kunne have haft sit udgangspunkt i ens eget lokalsamfund. Alle med interesse for fortiden har vel hørt fortællinger om særprægede personligheder, som har optrådt efter helt andre normer, end dem man i dag vil opfatte som almindelige for gennemsnitsmennesket.

I denne forbindelse må vi imidlertid også tænke på, at i forrige århundrede var befolkningen ikke udsat for de samme påvirkningskilder som i dag. Radioen og fjernsynet fandtes ikke, ude på landet var det kun de færreste der læste avis, og normalt kom man aldrig ret mange km hjemmefra. Sådanne livsforhold virker styrkende for særpræget hos det enkelte menneske.

Hvis man virkelig ønsker at lære fortidens små landsbysamfund at kende, vil det derfor være en stor fordel at have beretninger om en række af de mest markante personligheder. Det giver simpelt hen historien et ekstra pift. Mange steder er den slags beretninger desværre aldrig blevet skrevet ned, men så kan dem fra Sejlflod måske være med til at sætte en smule gang i fantasien.

OM LARS (LAUST) SØRENSEN TOFT TIL KIDDALSGAARD I SEJLFLOD.

Lars Toft var født i Lillevorde d. 5 februar 1791 som søn af gårdfæster Søren Toft, hvis bror, Jens Toft, var fæster af en anden gård i byen, der endnu er i slægten Tofts eje.

Antagelig omkring 1820, i landbrugets kriseår, købte (eller fæstede) og sammenlagde han to bondegårde i Sejlflod (under Lindenborg); den ene lå under bakken midt for og på vestsiden af den såkaldte Vestergade, egentlig den oprindelige bygade, den anden hvor nu skolens lærerbolig ligger.

Den ca. 450 tdr. land store ejendom fik navnet Kiddalsgaard efter den smalle kløft eller dal, Kiddalen, lige nord for gården.

Lars Toft var efter sin tid en særdeles dygtig og virksom landmand, men hans særlige interesse blev dog studehandelen. Da mange gårde dengang opdrættede stude, var der et stort virkefelt for Lars Toft; en Sejlflodgård kunne således have ca. 30 stude på stald.

På hesteryg færdedes han viden om på handelens vegne og endte med at blive en af Nordjyllands største studehandlere.

I mange år opkøbte han bl.a. til jægermester Hvass, Randrup, der til sidst blev økonomisk afhængig af Lars Toft. Store drifter stude, som Lars Toft ofte fulgte til hest ned gennem Jylland, gik også sydpå til markederne i Tønder, Slesvig, Husum og Hamborg.

Gennem sin handel og sit landbrug arbejdede han sig efterhånden frem til solid velstand, men han vedblev at leve og færdes som bonde.

Han aflagde således aldrig sit grove vadmelstøj, gik i lange, hvide uldne knæstrømper og kramtræsko med træover, ligesom han også sammen med sine folk deltog i al slags markarbejde.

Det var således som opkøber og mellemhandler, Lars Toft

tjente sine mange penge; fedning af studene indlod han sig ikke på.

Om høsten, når folkene holdt hvil, strøg han middagssøvnen og strejfede engene rundt for at se på stude. Hørte han, der var fremmede opkøbere på egnen, og det gjaldt om at komme dem i forkøbet, havde han ikke tid til at benytte broen over Lindenborg å, men lod hesten svømme over med sig.

Når Lars Toft var ude på handelen, var han rigtig i sit es. Gik han derimod hjemme, kunne der undertiden blive for længe mellem handlerne; det passede ham ikke rigtig, så stak han sin stok i jorden og satte sin hat derpå. Det skulle forestille en studeejer, med hvem han så indledede den sædvanlige prangen og prutten, indtil han klaskede sine store hænder mod hinanden til tegn på, at handelen endelig var sluttet, og "studene" var hans.

Lars Toft var en høj, kraftig og rank mand med et energisk, sammenbidt ansigt, der prægedes af en stor, krum næse og et veludviklet, noget fremstående hageparti; hans mørke hår faldt i lange krøller ned over nakken.

Om hans ligefremme, usnobbede væsen og ualmindelig djærve udtryksmåde, der var ens overfor alle, både høje og lave, lever endnu adskillige historier på egnen.

-

Lars Toft var en dag på "Randrup" på studehandelens vegne. Efter først at have været i staldene, gik han ind i hovedbygningen, i træskostøvler med store møgklatter på, for at træffe jægermesteren.

Fruen ilede til, men da havde Toft allerede sat den ene fod ind på det hvidskurede dagligstuegulv, hvor træskostøvlen efterlod en mægtig plamage, så fruen grædefærdig udbrød: "Jamen, Toft da, nu har jeg aldrig set mage." - "Da ka do sgu godt fo den å si, for her er pinnede akkurat magen te'en!" svarede Toft omgående, idet han satte også den anden træskostøvle ind på gulvet.

-

Engang var Lars Toft rejst sydpå til en af sine kreditorer i et pengeanliggende. Han traf imidlertid ikke manden hjemme og måtte derfor overnatte på gården.

Fruen ville gøre alt så godt som muligt for Lars Toft og viste ham for natten ind i gæsteværelset, hvor der bl.a. stod et fint, trefodet vaskestel med vandfad og nyrullet håndklæde ved siden.

Slige nymodens indretninger var Lars Toft meget imod, så da han stod op om morgenen tidlig, lod han sit vand i vaskefadet, hvorefter han gik ud i gården og vaskede sig ved vandtruget og tørrede sig i snippen af sin vest.

-

I mange år var Lars Toft som nævnt på handelens vegne en hyppig gæst på Randrup. Hver gang ærgrede det jægermesterinden at se ham efterlade store spytklatter rundt om på hendes hvidskurede gulve.

Hun anskaffede derfor en moderne spytbakke, der blev anbragt ved siden af Tofts stol, næste gang han kom på besøg. Han så den straks og flyttede sig omgående over i en anden stol; men lidt efter blev spytbakken af stuepigen flyttet også derhen. Da blev Toft for alvor vred og råbte:"Ta'en o wejen, den pjålt, hels så enjer sgu mæ, at A spøtter i'en."

-

Engang skulle Lars Toft hente jordemoder (i Gudum ?). På vejen derop sad han imidlertid og kom i tanker om, at der hos møller Jørgensen i Gudumlund vandmølle skulle stå et par gode brogede stude.

Han drejede derhen omkring, og efter et par timers prangen og prutten, var de to mænd da nået så vidt, at de kunne give hinanden det obligate håndslag til tegn på handelens afslutning.

Først nu kom Toft i tanker om, hvad han egentlig var ude efter, og sagde henkastet til mølleren:"No, er'et wal hels et fo tille, A kommer o stej efter jordmoeren," hvorpå Jørgensen

meget opbragt udbryder:"Hwa, ska do etter "Madammen," will do så kom ud o stållen, og det øjeblikkelig - had A vidst det, så sku do slet et å hat di to broge!"

I et nu var Toft ude, kom på vognen og kørte af gårde, alt hvad remmer og tøj kunne holde.

-

Lars Tofts ældste søn, Søren, var i mange år forpagter af gården "Louisendal" under Lindenborg i Gudum sogn. Han blev udnævnt til kammerråd, kammerråd Søren, som han altid kaldtes på egnen. Han var gift med en fornem københavnerinde, så der var ofte mange fine gæster på Louisendal.

På sine ældre dage var Lars Toft til selskab sammen med svigerdatterens fornemme familie. Der var serviet ved alle kuverterne, men Toft lod sin ligge urørt og kom derved adskillige gange til at spilde på sit tøj. Det opdagede fruen og bemærkede da:"Nu har bedstefar spildt på sig igen, vil han ikke have servietten for sig?"; hertil svarede Toft meget hvast:"A will skid' po din salvet, do blywer sgu snået så fin æ'poet, te do't ka løjt, do sjel fiser!"

Dyb stilhed hele bordet rundt og "salveten" blev fremdeles liggende urørt.

-

I et lignende fint selskab på Louisendal, hvor Toft også var med, drøftede gæsterne meget ivrigt betimeligheden af at søge læge, så snart man kom til at fejle noget. Da Lars Toft ikke kom frem med sin mening, spurgte en af damerne ham om, hvad han mente om spørgsmålet. Toft, der aldrig ville høre tale om hverken læge eller medicin, svarede langsomt og overbevisende: "Nær A blot kahold' min fædder warm' å læ min røw go, så wil A skid' dogteren æ støk!" Gæsterne så meget forlegne ud, især damerne, og i flere minutter blev der ikke mælet et eneste ord.

-

Lars Toft var en dag som så ofte på Randrup for at tale med jægermesteren. Husjomfruen, der var ny i tjenesten, kom og tog

imod ham. På Tofts spørgsmål, om manden var hjem', svarede hun fornemt: "Ja, Herren er hjemme, men jeg ved ikke, om han tager imod."

Lars Toft blev stødt og sagde fast og bestemt:"Hør, bette do, sej te ham, at det er Laust Towt fra Kiddalsgaard, der vil snak' mæ ham - så trower A så pinnede nok, at Herr'n han tår imod!" - hvilket også slog til.

-

En mørk, sludfuld efterårsaften kom Lars Toft ridende fra Viborg, hvor han havde modtaget betaling for en drift stude, så han havde en meget stor sum penge på sig.

Som han nu rider ind over heden og befinder sig på et temmelig øde sted, springer en bandit op fra vejgrøften, griber hesten i tøjlen og truer med kniv, idet han råber:"Din' peng' eller dit lyw!"

Toft tøver lidt, og da banditten bliver mere og mere utålmodig, siger Toft:"Ja, så må A wal te'et," og stikker langsomt hånden indenfor frakken. Røveren rækker allerede op efter den forventede tegnebog, men lynhurtigt river Toft en halvandenpægls brændevinsflaske frem fra kappens inderlomme. Derpå bøjer han sig ned og tilføjer røveren et så voldsomt slag med flasken, at han styrtede om og blev liggende, hvorefter Lars Toft i susende galop rider videre mod hjemmet, som han også når i god behold.

-

Da koleraen i begyndelsen af 185oerne hærgede, bl.a. i Ålborg, var Lars Toft en dag kørende til byen. I en købmandsgård, hvor han staldede ind, så han en 10-12 års dreng, der sad forknyt og sammenkrøben i en krog og græd. Toft spurgte ham om, hvad der var i vejen; drengen svarede, at han stod ganske ene i verden, både hans far og mor var døde af kolera. Toft fik ondt af drengen og tænkte på at tage ham med sig hjem.

Hjemkommen fortalte han sin kone,Inger, om oplevelsen; hun

sagde straks:"Jamen, hvorfor tog du ham da ikke med dig hjem?" Hertil svarede Toft:"Det var nok også forkert. Men det kan nåes endnu, A kører ud og henter ham, så snart A får et par andre heste for!"

Der blev hurtigt spændt friske heste for vognen. Toft kørte igen til Ålborg og fandt også drengen, som han tog med hjem til Kiddalsgaard, hvor han derefter fik sit ophold. Hans senere skæbne er ukendt.

-

Toft var gift med Inger Mortensdatter, f. 10-7-1804, d. 23-2-1878, fra Lillevorde Brogaard; hun var datter af Skie-Morten, som han i daglig tale kaldtes. Han havde tjent penge ved kanalgravning og var ret velhavende.

I ægteskabet var 8 børn, 3 sønner og 5 døtre. Sønnen Morten, f. 16-11-1826, d. 17-1-1908, fulgte efter faderen på Kiddalsgaard; Lars Toft flyttede på sine gamle dage ud på den lille aftægtsgaard "Ingersminde", som han havde ladet bygge vest for kanalen ved vejen og broen ud til kæret; her døde han d. 23-6-1874, hustruen Inger døde d. 23-2-1878.

De ligger begravet på Sejlflod kirkegård sydøst for kirkens kor. På gravstedet, der nu er sløjfet, stod to ens mindesten, en hvid marmorplade omsluttet af en bred, vedbendprydet sandstensramme.

OM SKOLELÆRER OG KIRKESANGER LARS NIELSEN I SEJLFLOD.

Lars Nielsen, født i Askildrup, Blenstrup sogn, d. 12. september 1803, var lærer og kirkesanger i Sejlflod fra 1822-70. Så vidt vides, var han ueksamineret, da han tiltrådte, men få år efter læste han en tid ved Lyngby præstegårds-seminarium på Djursland og fik sin eksamen.

Skolen lå på den plads, hvor nu lærernes garager ligger; den var af bindingsværk og tækket med strå; på taget var en storkerede ligesom på næsten alle de øvrige huse i byen, der ca. 1870 havde 30 reder.

Lars Nielsen var en nidkær og meget streng lærer, der ofte, som skik og brug var dengang, greb til hårdhændet korporlig afstraffelse. Åbenbart var han mere frygtet end elsket af sine elever, nogle har dog haft en anden mening. Således skriver inspektør Chr. Petersen, født 1851, Aalborg Amtssygehus:

"Jeg har modtaget min skoleundervisning i min fødebys skole, men lad mig tilføje, under en meget dygtig lærers vejledning, og hvem jeg endnu i min høje alderdom med megen venlighed og højagtelse mindes efter så mange års forløb."

Som degn var det også Lars Nielsens bestilling at ringe solen op og ned. Hver morgen stod han og ventede ved kirken; og så snart han så den øverste rand af solen, begyndte han ringningen.

Når han skulle ringe i den mørke tid, måtte undervisningen ikke standse, så kom hans kone, Hanne Jensdatter (f. 28-11-1825, d. 4-5-1891) ind og holdt skole. Hanne, i daglig tale kaldet Skuel-Hanne, var hans anden kone.

Hans første kone hed Kirstine Pedersen og var datter af gårdfæster og sognerådsformand Peder Herred, død 1835.

Nogle af Lars Nielsens børn døde som unge af tuberkulose (tæring), en datter var Karen Marie Nielsen, 1831-1914, der blev gift med gdr. Rasmus Nielsen, Bakkelygård i Sejlflod;

hun var udstyret med særlige evner, kunne f.eks. kurere for engelsk syge, skaffe smør i kernen, m.m.

Efter sin afgang boede Lars Nielsen i et lille, idyllisk hus, der lå i spidsen ved det nordligste sammenløb af landevejen og Vestergade, norden om huset gik en kørevej med lindetræer. Huset blev i mange år kaldet Skuel Hannes hus, det blev senere solgt til lærer Bertel Petersen, Sejlflod, der lod det nedrive og flytte ned til "Kildebæk" nord for "Strømmen". Byens karle bar hele tagværket mellem sig på svære stolper til dets nye plads.

Lars Nielsen havde en ualmindelig kraftig sangstemme, der gik ry af viden om. Det hed sig, at når han ved begravelser sang for på kirkegården, kunne det høres til det yderste af Sejlflod enge, en afstand på 2-3 km.

Lars Nielsen nedskrev gennem mange år daglige optegnelser, især meteorologiske, ved sin død fik han flere sådanne bind med i kisten.

Fra en undervisningstime i religion fortælles følgende:

Lars Nielsen bad en dreng, kaldet Nol-Poul,(hans mor var nemlig ualmindelig lille og tyk), fremsige et stykke af Balles lærebog om Kristi menneskevordelse. Drengen var dårligt forberedt og gentog flere gange begyndelses-ordene: "Kristus var efter kødet....". Så gik han i stå og begyndte forfra igen: "Kristus var efter kødet....".

Det skete flere gange, men så blev det Lars Nielsen for meget, utalmodig råbte han ned mod den arme dreng: "Nå, hwitter kommer han ijen med det kød?"

Lars Nielsen døde den 17 april 1871, hans grav findes mod vest på Sejlflod kirkegård, en smuk sandsten henligger på graven, hvorpå der står:

Herunder hviler det forkrænkelige af Skolelærer og Kirkesanger, Dannebrogsmand Lars Nielsen. f. i Askildrup d. 12 sept. 1803, d. i Sejlflod d. 17 april 1871 efter over 48 års trofast og nidkjær Virksomhed dersteds.

OM LÆRER OG KIRKESANGER BERTEL PETERSEN I SEJLFLOD.

Historien om lærer og kirkesanger Bertel Petersen adskiller sig en hel del fra de øvrige beretninger, og den kan vel egentlig ikke rubriceres under betegnelsen folkeminder. Ret beset burde den måske derfor heller ikke have været taget med i denne samling, men det er trods alt en udmærket biografi over en fremtrædende personlighed i sognet.

Degnen i et lille landsbysamfund var en mand, der blev set op til. Dermed kom han også uvilkårligt til at præge sine omgivelser, og i denne forbindelse er det klart, at Bertel Petersens ungdomsoplevelser ikke kan være ganske ligegyldige for Sejlflods historie. Han havde oplevet mere end de fleste af sine bysbørn.

Endelig skal det da også siges, at beretningen indeholder en smule lokalhistoriske oplysninger, som det har en vis re-

levans at bevare for eftertiden (udg.).

-

Bertel Petersen var født i Jelling d. lo august 1838, hvor hans far var sadelmager.

I hans skoletid gæstede kong Frederik d. 7. Jelling for at overvåge udgravning af Jellingehøjene. En dag besøgte han byens skole for at høre på undervisningen. Læreren gjorde da majestæten opmærksom på, at han blandt sine elever havde en dreng med en usædvanlig smuk sangstemme. Bertel måtte straks frem og give en prøve på sin sangkunst, der indbragte ham megen kongelig ros.

Senere tog han lærereksamen fra seminariet i fødebyen og drog sydpå, hvor han i nogen tid kom til at virke i byen Treia, beliggende ved Ejderens biflod Trene, omtrent midtvejs mellem Slesvig og Husum; iøvrigt findes der endnu i Treia en 4klasset dansk skole.

Så kom imidlertid 1. februar 1864, da preusserne rykkede frem over Ejderen. I huj og hast måtte Bertel Petersen flygte nordpå over Dannevirke, mærkværdigvis uden at møde en eneste dansk soldat.

Videre gik den farefulde flugt, indtil Haderslev blev nået. Her var det nær gået galt, idet fjenden fik nys om hans tilstedeværelse i byen. Nogle snarrådige bryggerkarle kom ham imidlertid til hjælp og fik ham lempet ind i bryggergården. Med arbejdsforklæde på og bærende et ølanker foran sig spadserede Bertel Petersen som bryggerkarl noget senere uantastet ud af porten, og det lykkedes ham velbeholden at slippe ud af byen og fortsætte sin flugt nordpå.

Efter nogen tids forløb kom Bertel Petersen som huslærer til Vonsild præstegård ved Kolding, hvor han mødte sin tilkommende hustru, Hansine Høyer, præstegårdens husjomfru, der var gårdmandsdatter fra Øster Lindet ved Sommersted, af den kendte Høyer-slægt fra Lindet og Øster Løgum.

Næste virkeplads, omkring 1868-7o, blev formentlig Herfølge

skole ved Køge. En af hans elever der, var den senere kendte grundtvigske fremskridtsbonde, Niels Pedersen, Vittenbjerggården, 1856-1950. I sine erindringer fortæller han om sin skolegang, at han var led og ked af skolen og den gamle degn, der kløede børnene og havde dårlig disciplin. "Han fik da også en hjælpelærer fra Jelling seminarium, som hed Bertel Petersen; der kom da nyt liv i skolen, jeg blev rigtig vågen og fulgte med af hjertens lyst både i bibel- og danmarkshistorie. Det var et par gode skoleår i hans tid, som jeg mindes med tak og glæde, men han blev kaldet til et embede i Jylland, og så var den fryd forbi."

Sidst i halvfjerdserne foretog Niels Pedersen sammen med en Askovkammerat en fodtur op gennem Jylland med Skagen som mål. Niels Pedersen skriver:

"Men så (i Randers) tog vi toget til Svenstrup st., hvorfra vi gjorde en afstikker til Sejlflod, hvor vi besøgte min elskede barndomslærer Bertel Petersen, som nu var lærer der; det var en stor og glædelig begivenhed for mig. Derfra gik vi til Aalborg over broen til Nørre Sundby....".

I 1871 kom Bertel Petersen så til Sejlflod, hvor han afløste Lars Nielsen, død samme år, og fik embede der - vistnok efter en kort vikartid i Stae nord for Limfjorden. Han flyttede ind i en nybygget skole og blev en særdeles dygtig lærer, der skaffede ro og orden samt bibragte sine elever gode og solide kundskaber, ligesom han gennem undervisningen søgte at påvirke dem, så de fik sans for livets sande værdier.

Kristendomskundskab var hans kæreste fag; det var ham magtpåliggende ret at tale børnene til hjerte, de bibelske historier blev levende fortalt, og mange kernesalmer blev lært og sunget.

Meget musikalsk og sangbegavet, som han var, havde også sangen hans store interesse, endog nodelæsning og flerstemmig sang blev der undervist i. Han oprettede tilmed et børnekor, der en tid mødte i kirken om søndagen og støttede menigheds-

sangen.

Også danmarkshistorien optog Bertel Petersen stærkt, og som rimeligt var, ikke mindst Sønderjyllands historie. Hans hjerte bankede varmt for landsmændene dernede; gennem sin hustru holdt han stadig forbindelsen vedlige, og i alle årene var han en ivrig læser af "Flensborg Avis".

Som kirkesanger var han fremragende, ofte gik han, mens han ledede salmesangen, syngende op og ned ad kirkegulvet; hans smukke stemme og høje, ranke skikkelse bidrog til at skabe stemning og hygge i kirkerummet. Endnu mange år efter hævdede man, at Bertel Petersens indflydelse på kirkesangen stadig kunne spores.

Som komponist forsøgte han sig også, idet han satte melodi til flere digte, bl.a. af Drachmann.

Inden længe blev Petersen i sin by en meget afholdt og respekteret lærer, der var en velset gæst rundt om i hjemmene, både i sorg og glæde; ofte glædede han værtsfolkene med en køn lejlighedstale.

Efterhånden voksede en stor børneflok op i hjemmet, 7 døtre og 2 sønner, så med datidens aflønning, måtte økonomien blive meget stram. Men det hjalp, at "Madammen" var overordentlig sparsommelig, ligeledes at mange gaver i form af forskellige naturalier fandt vej til lærerhjemmets køkken.

De fleste af børnene og svigerbørnene var næsten alle musikalske, af 17 ialt gik de 14 lærervejen og fik embede rundt om i landet; i ferier og til højtiderne samledes de i skolehjemmet, der da genlød af sang og musik.

I 1908 mistede Bertel Petersen sin hustru, og allerede 1909 tog han sin afsked, kort efter at han var blevet udnævnt til dannebrogsmand.

Han tog nu på skift ophold hos børn og svigerbørn, mest i Slagelse hos en datter. En tid boede han, ligeledes hos en datter, i Fredensborg, hvor han en tid som vikar røgtede hvervet som kirkesanger i Slotskirken. Her deltog kong Frederik

d. 8 og dronning Luise ofte i gudstjenesterne; majestæterne lagde snart mærke til den stoute, aldrende kirkesanger.

En dag fik Bertel Petersen tilsigelse om at møde på slotte hvor kongen modtog ham og overrakte ham et smukt guldur med inskription. Stærkt national sindet og kongetro, som han var har det sikkert været en af hans livs største dage.

Under et ophold i Slagelse blev Bertel Petersen syg og døde den 19-5-1917. Han blev begravet på Sejlflod kirkegård, et stort følge var mødt frem for at vise ham den sidste ære. Ved båren talte sognepræsten, J. A. Nikolajsen, og provst Sommer, Gudum; sidstnævnte spurgte i sin tale: hvad var det, der gav Bertel Petersens liv fylde og indhold? Svaret lød: det var hans hjem og hans gerning - hans kristendom og dansk hed.

Hans og hustruens grave findes syd for kirken. En stor liggende råt tilhugget granitsten bærer deres navne. Midt på stenen er en jævn, glat flade formet som en oplukket bladrulle, ved hvis nederste kant ses en brændende fakkel. På denne flade står:

"Hædret af Kong Frederik d. 8. på forskellig Måde. Hædret af sognets Beboere og agtet blandt sine Collegaer." Og nederst på stenen: Rejst i taknemlig Erindring af Beboerne i Sejlflod.

I 1915, 6 år efter at Bertel Petersen havde taget sin afsked, blev hans søn, Viggo Høyer Petersen (f. 1883, d. 1964) der var lærer i København, ansat i faderens embede, hvor han virkede til 1952.

OM JAKOB SKIBSBYGGER I SEJLFLOD OG HANS SØN MILIUS.

Ved kanalen lidt sydøst for Sejlflod kommunebro ("Ligbroen") lå for mange år siden et gammelt, faldefærdigt hus. Det beboedes af en stor, stærk stodder, Jacob Skibsbygger; egentlig hed han Jacob Christiansen Wulffsberg og var født i Kegnæs sogn på Als. Antagelig er han kommet til egnen (Gudumlunds Fabrikker) omkring 1800 ved kanalgravningen, da der var brug for en reparatør til de mange både og pramme, man anvendte.

Hans kone, Karen Andersdatter, der fik en meget ublid behandling, forlod ham, så han var ganske uden kvindelig medhjælp. Han lod nu alting omkring sig forfalde, både ude og inde. De skrøbelige vægge blev aldrig klinede, så regn, frost og sne nedbrød dem efterhånden, og vejr og vind blæste frit ind gennem revner og sprækker med fare for, at det hele en skønne dag skulle ramle ned over hovedet på ham. Men Jacob gjorde intet for at hindre ødelæggelsen.

Han tålte ikke, at folks kreaturer kom ind på hans enemærker, han tog dem i hus, og ejerne måtte både tigge og betale for at få dem udleveret.

Sommer og efterår samledes hjorddrengene fra engene østpå ofte ved Jacobs hus, de piftede og fløjtede, råbte øgenavne og ukvemsord efter ham, indtil han til sidst kom ud af sin hule og bandende og skældende løb efter drengene.

Engang skulle Jacob stå fadder ved en barnedåb. Efter den højtidelige handling ofrede han, som skik var, først til præsten. Men da han kom ud for degnen, vendte han sig blot om mod denne og sagde: "Kvit for hvidkål!" Snart sagde hele byen "Kvit for hvidkål", når lejlighed bød sig, og man morede sig kosteligt over degnen, der i kirken på den måde måtte tage mod kvittering af Jacob Skibsbygger, som han havde købt hvidkål af, men glemt at betale.

Da huset omsider truede med ganske at falde sammen, flyttede Jacob ind i en stue hos Jens Mouritsen i Sejlflod by. Her

blev han alvorlig syg, og det var øjensynligt, at døden nærmede sig. Man sagde da til ham, om han ikke syntes, der skulle gå bud efter hans kone, de kunne måske have et og andet at tale med hinanden om, ja, måske de ville tilgive hinanden.

Men den gamle stodder var hård og stejl til det sidste; han rettede sig op i sengen og hvæsede: "Nej, nej, lad hende ikke komme; der kunne nemt ske hende en ulykke!"

Jacob Skibsbygger havde flere børn, blandt dem en søn, Emilius Jakobsen Wulff, kaldet Milius, f. d. 23-4-1823. Da han voksede til, blev han sin far lig, høj og bredskuldret, med kæmpekræfter og ulyst til at arbejde; han drev mest tiden hen uden at tage sig noget nyttigt til, men godmodig og fredsommelig var han.

Så kom krigen i 1848, Milius kom med, umuligt var det at finde en uniform til denne kæmpe, to måtte syes sammen til en, men der blev for alvor brug for hans kræfter og et hidtil uanet heltemod. Han blev ambulancebærer ved 12te lette infanteriregiments 4de kompagni; i slaget ved Kolding den 23-4-1849 faldt imidlertid hans makker ved båren, det tog dog ikke modet fra Milius. Frygtløs og modig, uden at ænse fjendens kugler vovede han sig gang på gang, ene mand, nær til kamplinien for at opsøge de sårede; han tog en under hver arm, og havde en tredie kræfter til med armene at hænge sig fast om Milius' hals, bar ham dem alle tre i sikkerhed til lazarettet.

Både kammerater og overordnede, deriblandt general Rye og oberst Læssøe, lagde snart mærke til den uforfærdede soldat, der blev genstand for deres hyldest og æresbevisninger. Senere hædredes han under kammeraternes jubel med dannebrogskorset: "Steen Bille frem! For ham er korset kun en ret - en æresløn, fortjent til fulde!" 1)

I kampens hede bortskød en fjendtlig kugle en dag hans hue,

1) Steen Bille var kommandør for den danske flåde under det britiske angreb i 1807. Bille nægtede at kapitulere og udlevere den danske flåde (udg.).

kammerraterne fik hurtigt fat på en stråhat med bånd, hvorpå stod skrevet "Steen Bille til Lands". Den blev hans kæreste eje, han havde den med til Sejlflod ved sin hjemkomst fra krigen og gik med den, til den blev opslidt.

Efter krigen begyndte hans drivertilværelse igen; skønt han havde kræfter som en bjørn, kunne der aldrig blive rigtig gang i hans arbejde. Helst ville han liste om fra sted til sted med sin gevaldige stok i hånden og se til, eller han fandt sig en lun krog, hvor han om sommeren kunne sidde og sole sig.

Kommunen havde stadig vrøvl med ham, mindre og mindre ville han bestille, og da han jo skulle have lidt til livets ophold,

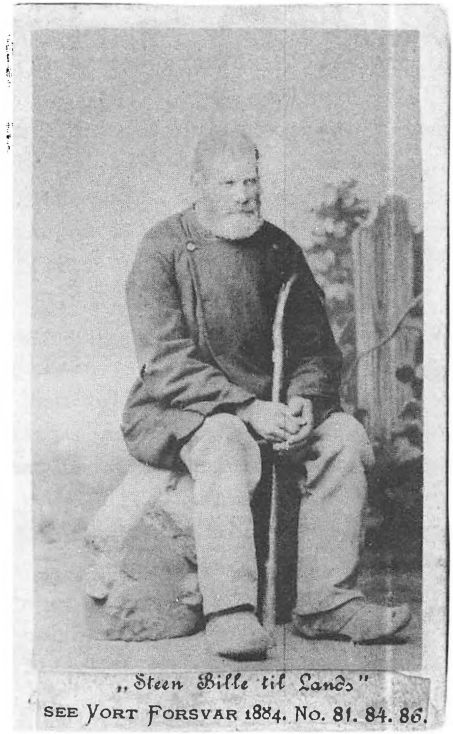

„Steen Bille til Lands"
SEE VORT FORSVAR 1884. No. 81. 84. 86.

begyndte han at tage selv. Han hjemsøgte folks spisekamre om natten; var der forsvundet flæsk eller pølse, sagde husmødrene: Nå, nu har Milius nok været her! Til sidst blev det dog for meget, Milius blev meldt, retten gik sin gang, han måtte vandre i Viborg tugthus, og han led den tort, at dannebrogskorset blev frataget ham.

Efter den tid gik det tilbage for Milius, en overgang forsøgte han sig som en slags "rejsebud" mellem Sejlflod og Storvorde, til sine pakker bar han en stor tværsæk over skulderen, uartige børn blev truet med at blive puttet i Milius' pose.

Til sidst måtte han dog give op og flytte ind i fattighuset, sin middagsmad fik han på omgang i gårdene. Om sommeren havde han sit besvær med at holde Landkærets hjorddrenge fra livet, bestandig drillede de og generede ham, ja, engang drev de det så vidt, at de forrettede deres nødtørft i hans gryder og pander.

Endnu engang beviste Milius dog sit gamle heltemod fra krigens tid. En sommerdag udbrød der brand i et lille husmandssted midt i Sejlflod by. Folk strømmede til og stod jamrende og skrigende om det flammende bål, en ung brystsyg pige lå hjælpeløs i det brændende hus, taget ville snart skride, så redningsforsøg syntes at være umulige.

Da kom Milius til, uden at ænse den overhængende fare sprang han ind i flammehavet. Få sekunder efter kom han ud - bærende den syge pige i hendes dyne - og det med en sådan fart, at dørkarmen, der var for smal til den hærdebrede kæmpe, hængte som en ramme om hans skuldre. Da skred taget også, så gnister og brændende strå fog omkring Milius.

Efter denne bedrift ville familien, der ellers altid havde holdt Milius på afstand, igen kendes ved ham.

Helt glemt var Milius dog ikke, i bladet "Vort Forsvar" 1884, nr. 81 fandtes et mindedigt af hans krigskammerat, forfatteren Lucianus Kofod:"Sten Bille til Lands", (Feltlivsbillede fra 1848-5o).

Det var hin vårtid, evig mindeværd,
da dansken løfted Uffe Spages sværd
mod avindsskjold og oprørs lede drage,
da landsoldaten, når han "drog afsted",
to fylgjer -håb og lykke- førte med
og derfor bragte sejren med tilbage.

Ved"12te Lette" stod en sælsom fyr:
Af vækst og styrke ret en asatyr,
med fødder som en fjæl og kæmpehænder,
med svampet kind, med næse bred og flad,
i vældig, åben mund en dobbelt rad
af blanke, fremad stående rovdyrtænder.

I busk om pandens hvælv, kun buet lidt,
stod håret rødligt, som en børste stridt,
for derfra kjækt sig til paryk at højne;
og under tvende lyse, hvalte bryn
sad dybt, som skyer grå, der gjemme lyn
et par utrolig små, men skarpe øjne.

Der fandtes ej i noget krigsdepot
en uniform, som denne patriot
fik mer end halvvejs på, - og det med møje:
Så kappe, hue, frakke, bukser, sko
ham syet blev af tøj og læ'r til to;
det måtte Wachs og statens kasse døje!

Han elsked mest i krig den kjære fred,
og sky for sjov og larm og lystighed
han trak sig tavs i enrum helst tilbage,
ja, hvor af solskin blot han fandt en plet,
han slog til ro sig ned, af støjen træt -
og kunne sidde der i hele dage.

Der sad han, stille som et såret kræ,
på hug, kun lænet mod en sten, et træ,
en fredlyst udvæg eller havens gjærde,
og tømte der, som eneboer, glad
sit ham af kammerater bragte fad -
og brød først op, når noget var på færde.

Men gik det fremad, var han ikke sen:
I hele kompagniet var ej een
soldat, som mer nøjagtig holdt distancen;
fra blodigt stævne kun han kom til sidst,
hvad chef og mandskab holdt for såre vist:
da han, som platfod, var ved ambulancen.

I Kolding-kampen hed, hvor danebrog
mod meneds-"Mærket" færrest øjne slog:
da højre fløj til sidst blev trængt tilbage,
han var med båren overalt parat,
indtil en tysk forfløjen sprænggranat
tog bære-kammeraten brat af dage.

Sit hverv dog kæmpen røgted lige tryg,
tog en, der selv sig klynged, fast, på ryg
og en ind under hver af sine arme;
på denne vis han frelste stadig tre
ad gangen, dels fra valens ynk og ve,
og dels fra fjendens kløer - som nælder varme.

Alene blev han ufortrøden ved,
til trods for ild og hunger, tørst og sved,
at lægge kræfter til, hvor andres svigted;
og han, der - tjenstfri - træg som sneglen krøb,
i timer rysted marken med sit løb,
da kald og krav til hastværk ham forpligted.

Med studsen vore tropper så "Per Tot",
"Kolossen", skive tit for skjæmt og spot,
at bære hjemad ramte krigerbrødre:
så - skjønt undselig over tak og ros -
han begge nød af dem, der vare hos,
og blev velsignet snart af danske mødre.

Hvor 4de kompagni af ham var stolt:
dets "Jenser" ham for en af deres holdt!
Nu gjaldt det - dagens helt at hædre:
hans hue havde "sveden" ham forladt,
til bod for tab de skjænkte ham en hat -
af strå, som klædte ham endnu langt bedre.

Og rundt om den sig vandt, til pryd, et bånd
med gylden påskrift, sat af kunstnerhånd:
der stod "Sten Bille" med "til lands" ved siden;
med dette hæderfulde kjendingsnavn
for helten bødet blev et andet savn:
han gik ej navnløs mer for eftertiden!

Dog samme stråhat - dette "fæhustag"
blev spydigt sagt - den stødte nogles smag
som syndig mod "beklædningsreglementet"!
Men Læssøe gav for hattens rang instrux
(en mand, der talte, så det skete flux):
"På den er "12te Lette"s indsegl prentet."

Bekræftet denne særret blev med klem,
da stråhat-smykt "Sten Bille" mødte frem
for generalen efter holdt parade:
Hr. Rye greb hans højre med et ryk,
der gengjældt blev med sådant eftertryk,
at tårer tog i Ryes øjne stade.

Til orde Læssøe tog da med et smil,
hvori der glimted gjennem slør en pil:
"Hr. general, den gut har "norske næver"!"
"Ja" - svared Rye - "han tog lovlig fast,
men tåle urørt det slags overlast -
alverden, veed jeg, af en normand kræver."

Da siden - efter hævdet sæd og skik -
de hæderstegn, som kompagniet fik,
ved valg til dettes tapre gives skulle,
da lød det højt og lydt fra hver en mund:
"Sten Bille frem! For ham er korset kun
en ret - en æresløn, fortjent tilfulde!"

Det sølverkors med "Gud og kongen" på
man heller aldrig bedre hjemlet så
end her - på ambulancebærer-bringen:
i bataillonen fandtes ej en mand,
undtagen chefen, uforsagt som han,
og stærk i stille tål som han - var ingen.

Nu er han glemt, vel brudt hans vandringsstav.
Så sætter jeg på hans beskedne grav
den rune, han blandt os i skjold har båret,
den skrift: at diamanten findes kan
i ørkenoverfladens grus og sand -
og at man ej skal "skjønne hund på håret."

Fremkomsten af dette digt gav anledning til, at forpagter Oluf Brønnum, Gudumlund, i et senere nr. af "Vort Forsvar", d. 9-3-1884 skrev følgende:

"Det kunne muligvis interessere "Vort Forsvars" læsere at høre, at den gamle helt fra 48, som i et foregående nr. af bladet af hr. Lucianus Kofod så smukt er mindet i et digt,

endnu frisk og rask færdes iblandt os. Hans herkuliske skikkelse med en gammel soldaterhue (hatten, som han også hjembragte og gik med de første år efter krigen, er destoværre forlængst opslidt) og en gevaldig stok i hånden kan man møde næsten hver dag på landevejen, eller som der står i digtet: han sidder stille som et såret kræ, på hug kun lænet mod en sten, et træ."

Hans, om jeg så må sige "civile" navn er Emilius Jakobsen (i daglig tale "Milius), men som"Steen Bille tillands" er han her i egnen kjendt af store og små, særlig af kammeraterne fra 48 & 49.

Stakkels Milius! Livet har taget hårdt på ham, kun en eneste gang i sit liv var han på sin rette hylde, og det var som ambulancesoldat i krigen; senere er det så småt gået ned ad bakke med ham, og han må nu tage til takke med en fribolig i Sejlflod fattighus.

Digtet i "Vort Forsvar" er et af de få lyspunkter i den gamles liv; det nr. af bladet, hvori det står, gjemmer han som en helligdom; han går rundt til de gamle kammerater af kompagniet og lader dem læse det højt for sig, og hver gang glimter en tåre i hans øjne, men kun de, som har kjendt ham som uforfærdet soldat, får lov at se det.

At arbejde mindst for to har været Milius en smal sag, men en uovervindelig lyst til at sidde i solskinnet og leve i minderne fra krigen har gjort, at han dog aldrig er kommet på den grønne gren. Hans fornødenheder er heller ikke mange, familie har han aldrig haft, og egentlig nød lider han ikke, men nogle småfornødenheder, særlig tobak, kniber det tit hårdt nok for den gamle veteran at få nok af, og skulle derfor en eller anden af bladets læsere føle så varmt for vor gamle skikkelige ven, at de vil yde en skjærv hertil, er indsenderen heraf (adr. Gudumlund pr. Aalborg) villig til at tage derimod og på bedste måde sørge for, at det bliver anvendt til at oplive hans livsaften."

Som resultat af ovenstående indkom ialt 142,25 kr., foruden nogle sendinger tobak m.m.

For disse gaver bringer Milius i "Vort Forsvar" nr. 86, 6-4-1884 sin tak i følgende linier:

Min bedste tak til mine kjære landsmænd, som i denne tid har tænkt på en gammel soldat, og især skulle de af mine landsmænd have tak, som tillige i venlige ord have vist, at de endnu ikke har glemt "Steen Bille til lands".
Sejlflod, i marts 1884
Emilius Jakobsen
forhen overkomplet ambulancebærer
v. 12te lette infanteriregiments 4de kompagni.

Om Milius' død hedder det i Sejlflod kirkebog: "Emilius Jakobsen, død 14 juni 1886, fattiglem i Sejlflod fattighus, 63 år gl."

Anmærkning: "Den afdøde viste i krigen 1849-5o en glimrende tapperhed som ambulancesoldat og reddede mange mennesker." ("Han havde frelst andre; sig selv kunne han ikke frelse." Pastor Elmquists tekst til ligtalen).

Hans grav, der nu forlængst er forsvundet, fandtes i kirkegårdens sydvestre hjørne; her stedtes samfundets udskud, selvmordere og hjemløse til hvile.

OM STJERNEMANDEN NIELS ANDERSEN I SEJLFLOD KALDET "STUMANDEN".

I daglig tale kaldtes Niels Andersen altid "Stumanden", da han var ualmindelig stor og stærk, dertil vistnok en ret pæn mand med et langt gråt skæg. Han var født ca. 1835 i Munksjørup syd for Løgstør; egentlig kom han til byen som stenstryger ved teglværket, hvor hans kone Mette var ham en god medhjælp, men iøvrigt deltog han i alt forefaldende arbejde på byens gårde.

Om vinteren, fra nytår til længe efter helligtrekonger, var han på farten med "Stjernen". "Stjanen" var ca. 1½ m i diameter og havde fem spidser, hvori der var fæstet duske eller sløjfer af kulørt papir. Selve stjernen bestod af et spinkelt træskelet overtrukket med stærkt pergamentlignende papir, gerne rødt eller gult. På dens forside var som forsiringer anbragt talrige naive glansbilleder af sølvpapir, bibelske billeder og englebilleder, undertiden påtrykt et gudeligt vers.

Stjernen kunne drejes rundt om en kort, vandret, stillestående akse, hvorpå var anbragt et lille tællelys, der indefra skulle oplyse stjernen, og som skulle tændes gennem en lille firkantet lem på bagsiden. "Du skulle købe et stearinlys, det skinner bedre," sagde man tit til Stumanden. "Det er skam val dyer," var svaret.

Den vandrette akse var igen anbragt på en lodret stang af lidt over almindelig bordhøjde, så at stjernemanden bekvemt samtidig kunne holde stjernen i stilling med den ene hånd og sætte den i langsom, omdrejende bevægelse med den anden.

Før Stumanden ved nytårstid begyndte sin årlige rundgang, skulle stjernen have fornøden oppudsning i form af nyt papir, nye billeder, duske o.s.v. Blandt byens børn var det i denne tid et stående samtaleemne, hvor fin "stjanen" nu ville blive det år, ligesom det var meget eftertragtet at få et glimt af den at se, mens pyntningen stod på. "A hår sit stjanen, I ka'

trow, den blywer pæn," kunne det så lyde fra vedkommende.

Endelig kom så dagen, da Stumanden begyndte vandringen, og med en hel sværm børn i hælene besøgte han i løbet af nogen tid alle landsbyens huse og gårde, helst i mørkningen, da den oplyste stjerne så tog sig smukkest ud.

Når han kom ind i stuen satte han med et varsomt, højtideligt dunk stjernestangen i gulvet og ønskede et salvelsesfuldt: Glædeligt nytår!, så åbnede han den lille lem og tændte lyset, hvorpå han forsigtigt satte stjernen i gang og begyndte at synge, som regel først den egentlige nytårs- og stjernevise:

Med sådan en stjerne
som vi nu har her,
måtte vi vel alene erindre
den stjerne, de Vise af østen blev var,
indtil den blev stående stille
alt over det hus,
hvori tændtes lys,
hvor Jesus, vor Frelser er inde.

Ja, vi ønsker eder alle
et glædeligt nytår
med alt, hvad som eder kan fornøje,
med lykke og helsen og velstand og flor,
tak himmelens Gud i det høje!
Så siger vi farvel
og siger mange tak
med alt, hvad vi eder kan tilføje!

Som oftest havde han et par af sine egne pigebørn med for at hjælpe til med sangen; gik det lidt trevent, hændte det nok, at han standsede efter et vers, puffede til et af dem og sagde:"Syng no, do tøs!" Hans egen sang var ikke køn, rystende, æ udtalt som e, altfor lang dvælen på medlydene og en

stærk rullen på r'erne.

Derefter blev gerne sunget salmen: De hellig tre konger så hjertensglad....., og sluttelig gav han ofte til bedste en vise eller remse, der knap nok var stueren, men tilhørerne morede sig kosteligt.

Et par af linierne lød:
et skidtrøwe får,
en rendrøwe væjr (vædder),
og en kat med eet øje.

Lampen, der for at mørkne i stuen havde været sat ud, blev nu båret ind igen, og stjernemanden fik sit vederlag for underholdningen, enten i form af penge eller madvarer: æg, flæsk, brød o.s.v., hvortil børnene medbragte en rummelig lærredspose i en rem over skulderen.

De fleste steder vankede der som regel også en eller flere dramme, som Stumanden satte megen pris på. Så først forsvandt han af gårde med sin dyrebare stjerne, der skærmedes mod vind og vejr af hans lange blå dyffelsfrakke. I løbet af nogle aftener nåede han på den måde hele byen rundt, hvorefter omegnens landsbyer hjemsøgtes.

Hans børn var meget stolte af faderens virksomhed, de dannede endog et selvstændigt verbum til betegnelsen deraf: Vi "stjant" (stjernede) i Mou i aftes, sagde de f.eks. til andre børn.

Stumanden levede under meget slette økonomiske forhold, nogenlunde menneskelig bolig med ordentlige møbler var der ikke råd til at forskaffe sig. I stuerne, der kun havde et hullet og ujævnt lergulv, opholdt både høns og geder sig i dårligt vejr, ofte rugede et par høns i Mettes seng om sommeren, ligesom kaninerne udefra gravede sig under muren og kom op inde i stuen.

Skillevæggene var af tørv eller ubrændte sten, ikke underligt, at grisene undertiden gnavede sig igennem og tog spisekammeret i besiddelse.

Ofte kom Stumanden beruset hjem og kunne da få i sinde at jage både Mette og børnene på gaden. På en sådan tid kunne han få uanede kræfter, engang tog han geden ved skægget og løftede den i stiv arm op mod loftet.

Næst efter helligtrekonger-dagene var fastelavnen sikkert Stumandens bedste tid. Han var nemlig indehaver af den højt betroede post at passe galgen og sætte ringen op ved ungdommens ringridning.

Ved den påfølgende "Liegstouw" om aftenen, den såkaldte "Adamsleg", var han som regel dygtig fuld. Det hindrede dog ikke, at han sammen med Mette bidrog væsentlig til underholdningen, idet de som oftest var "klædt ud" (maskerede) og gav adskillige viser til bedste, ikke altid af særlig lødig og nobel kvalitet, siddende midt på gulvet med en interesseret tilhørerskare omkring sig.

Omkring år 1900 forlod Niels Andersen med familie, kone og 5-6 børn, Sejlflod og flyttede til nabobyen Storvorde, hvor han dog kun opholdt sig et par år, derefter boede han en del år i Vejgaard (Nørretranders sogn), hvor han døde.

SMÅSTYKKER.

De følgende sider består af ene småstykker, som kun i de færreste tilfælde har en indbyrdes sammenhæng. For overskuelighedens skyld er der dog blevet foretaget en vis form for emnecentrering, således at de forskellige småstykker om fx engelsk syge kommer i forlængelse af hinanden. Der er endvidere lavet en noget grovere inddeling, således at stykkerne i det første afsnit beskæftiger sig med skademennesker og forskellige former for magiske handlinger, medens det sidste afsnit tager sig af spøgeri, varsler og overnaturlige væsener.

Det er i grunden en besynderlig tanke, at helt op i vort eget århundrede er visse mennesker blevet anset for at være hekse eller skademennesker, som Henry Johannsen kalder dem. Det kan ikke have været sjovt at bo i et lille landsbysamfund, hvis man blev anset for at have onde øjne. Den slags overtro må have været en af de alvorligste skyggesider i vore forfædres Danmark.

En anden af skyggesiderne var magtesløsheden over for sygdom. Naturligvis ønskede man ikke bare at se passive til. Var der en eller anden der kendte en helbredelsesmetode, kunne man selvfølgelig ikke lade være med at gøre et forsøg, og selvfølgelig var der også mange, der virkelig blev helbredt. Det er jo nu engang sådan, at der er en vis helbredelsesprocent ved de fleste sygdomme, også selv om man overhovedet ikke får nogen form for medicin.

Derfor er det alligevel sjovt at se, at ensartede råd har været brugt forskellige steder i landet. Prøv fx at sammenligne følgende råd mod engelsk syge, som stammer oppe fra Lemvig-egnen, med småstykke nr. 2: "Grav en stor grøn tørv og gjør et hul deri så stor, at barnet kan drages derigjennem. Den grønne side vendes mod nord, barnet puttes norden ind og sønden og østen om imod solen. Det gentages 3 gange." (udg.)

Vil man undgå at børn får engelsk syge eller anden dårligdom, mens de er små, må man sørge for, at de aldrig ligger uden dyne over sig; et skademenneske kan uventet komme og forgøre dem med deres onde øjne.

Heller ikke skal man være for ivrig efter at tage barnet op og vise det frem, onde øjne kan forgøre selve lejet i vuggen.

-

Led et barn af engelsk syge, skulle man ved midnatstide gå på kirkegården og skære en græstørv på en gravtue. Hjemkommen med den skulle man skære en revne i tørven og trække det syge barn nøgent derigennem. Derefter skulle græstørven bæres på kirkegården igen og lægges på sin plads.

-

I 3-4 årsalderen var meddelersken, Kirstine Nørgård, Sejlflod, født i Dokkedal, slemt medtaget af engelsk syge.

Hendes forældre søgte da hjælp hos den kloge kone, Rold Karen, i Mou. Hun gav dem følgende råd: Af den syge piges hår skulle man klippe 4 lokker, fortil, bagtil og til begge sider (som i en slags korsform). Disse hårlokker skulle så indbages i en kage, der skulle ædes af en hanhund. (Havde det været en syg dreng, skulle kagen have været ædt af en hunhund). Det skete, og i løbet af kort tid var pigen så rask, at hun endog kunne løbe op og ned ad den temmelig høje skråning foran stuehuset.

-

Gårdejer Rasmus Nielsens hustru Karen Marie Nielsen, f. 16-1-1831 i Sejlflod - d. 2-4-1914 i Sejlflod, kunne kurere for Engelsk syge. Hertil brugte hun en eller anden slags salve, hvori der skulle blandes "helligt sand". Det skaffede hun ved midnatstide i kirken foran alteret under måtten, hvor præsten tørrede sine sko af. Mange børn blev ved hendes kur helbredt for sygdommen.

-

Samme Karen Marie Nielsen kunne også skaffe smør i kernen, når det ikke ville lykkes for folk. Dertil anvendte hun "kirkebly", der ved midnatstide skulle skrabes af kirkevinduernes blyindfatning og drysses i mælken i kernen. Midlet var absolut ufejlbarligt.

-

Man skulle være forsigtig med at lade et skademenneske komme i stalden til køer og grise; man risikerede da let, at han "forgjorde" dyrene med sine "onde øjne".

Det kunne hjælpe, hvis man tog en spids genstand og ridsede et kors i dørkarmen over hver stalddør.

—

På gården "Englandsgaard" var der sidst i 188o'erne stort uheld blandt svinene, de var utrivelige og mange af dem døde. Konen i gården, Henrikke Christensen, henvendte sig da til Rytter Ann' (kaldet "Faster") i Storvorde og fik hos hende det råd, at der lige inden for svinehusdøren skulle nedgraves tre levende kattekillinger, liggende på ryggen med kloerne opad.

Det skete, og i løbet af kort tid kom svinene sig.

-

I samme gård var det først i halvfemserne galt med ølbrygningen, idet øllet ikke ville løbe af karret, selv ikke når tapstaven blev taget helt op. Atter gik der bud til "Faster". Hun gav det råd, at der skulle lægges en gloende hestesko omkring taphullet.

Gårdmandskonen havde det allerstørste besvær med at lægge hesteskoen på plads, idet hun ganske tydeligt mærkede, hvorledes den ville vride sig fra hende. Resultatet udeblev imidlertid ikke, thi snart efter begyndte øllet at løbe.

Henrikke Christensen fortalte begge disse historier med megen alvor. Hun blev vred, hvis nogen tillod sig at trække på smilebåndet, mens hun fortalte, - "det var tydeligt at mærke, fanden var med i spillet, sådan som hesteskoen vred og vendte

sig."

-

Det var skademennesket Bodil Bundgaard fra Lillevorde Kær, der var årsag til de mange forstyrrelser. Hendes mand, Poul Bundgaard, havde nemlig i anledning af en mælke-affære måttet betale en bøde til gårdejeren, der også drev mejeri. Men så snart "Buel"s penge kom til gården, blev det galt.

Buel var frygtet langt omkring, hendes navn nævnes endnu af de gamle med en vis varsomhed.

I naboejendommen kunne ingen klare sig, om de end var nok så dygtige, uheldet var bestandig til stede; ingen turde lade hende komme i staldene, og angst var man især, hvis Buel kom, når der kernedes, bryggedes eller bagtes.

Ved at lægge noget "skidteri" på vejen, ville hun engang "forgøre" nogle børn. Hun forregnede sig imidlertid, det blev hendes egne to 7-8 årige pigebørn, der kom til at gå først over - de blev begge åndssvage.

-

I et lille hus midt i den gamle Sejlflod by (omtrent hvor smedien nu ligger) boede omkring 187o en kone, kaldet Nolmueren med sin søn Noel-Poul. Naboerne holdt ikke af hendes besøg, når der blev bagt eller brygget. Så blev det ofte galt med "Urten", der blev "wrejen" (sur), ligesom øllet ikke kunne løbe af karret.

-

Et skademenneskes onde anslag kan man gøre til intet ved at slå en håndfuld salt efter ham (hende), når han forlader huset. En gammel kone i Sejlflod gik altid med salt i lommen, da hun ca. 189o blev nabo til et skademenneske.

-

Et skademenneske havde ofte svært ved at slippe herfra. En gammel kone, der havde forgjort et par børn, så de kom til at lide meget af kirtelsvaghed og engelsk syge, kunne ikke få lov at dø. Det havde sikkert været en god hjælp at tænde ild

under hendes seng. Min meddeler tilføjede da også: "Der skulle nok have været tændt ild under hende!"

-

Da skademennesket Rytter Ann (kaldet "Faster") i Storvorde døde omkring 1900, arvede gamle madam Seidelin en af hendes særke, som hun lagde ned i en kommodeskuffe. Men da blev der om natten en sådan skraben og kradsen under kommoden, som af rotter i snesevis, så madam Seidelin ikke et øjeblik lukkede sine øjne. Hun gik derfor på kirkegården med særken og gravede den ned i fodenden af "Fasters" grav. Fra den tid af var der aldrig mere spektakel under kommoden, og madam Seidelin kunne igen få sin nattesøvn.

-

En ko, der vanskeligt kan blive med kalv, skal man, når den føres til tyr, og mens bedækningen står på, give et snit i det ene øre, så det kommer til at bløde. Det giver straks forandring i blodet, og koen skal nok blive med kalv.

Skikken har været brugt i Sejlflod helt op omkring 1900tallet. Min meddeler har set den anvendt mange gange.

-

Engang i gamle dage blev køerne på ejendommen "Møllestedet", gammel vandmølle, nord i Sejlflod sogn forgjort. En kone ved navn Maren fik skylden og blev manet ned i et vandfyldt hul nord for ejendommen, hvor der endnu findes en vandfyldt lavning. Gårdens mangeårige ejer var angst for nedmaningsstedet og gik altid i tilpas afstand udenom.

-

Når der hos ovennævnte ejer på "Møllestedet" blev trukket en ko ud af stalden for at føres til tyr, stak ejeren altid sin lommekniv ind i karmen over døren, koen skulle ud igennem. Den skulle gå under stål, ellers blev der ingen held med forehavendet.

-

Engang slog hjorddrengen uset i spøg kniven ned, idet han

trak af sted. Efter at være kommet lidt henad vejen gjorde han dog husbonden opmærksom derpå; denne svarede straks: "Træk så tilbage med koen, nu kommer der alligevel ingenting ud af det."

-

Hver nytårsaften lagde samme mand to halmstrå overkors inden for hver stalddør. Det skulle i det nye år give trivsel for dyrene samt beskytte dem mod onde magter.

-

Tømrer og karetmager i Sejlflod, Palle Madsen Palsgaard (1845-1917), kunne ved at fremsige en stiltiende formular standse løbske heste. Han talte kun ugerne derom, og kun nødigt ville han bruge sin "kunst", da hestene led meget derunder.

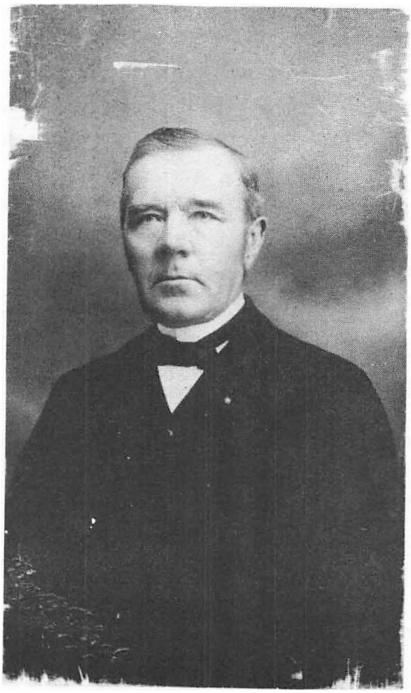

Samme Palle Madsen Palsgaard kunne også ved at slå ild (med stål og flint) stiltiende over de syge steder kurere for den såkaldte "natild", helvedesild.

-

Vil man af en eller anden grund mennesker til livs, kan man ramme dem særlig hårdt, hvis man kan få deres brønd til at falde sammen. Det sker, hvis man smider tre håndfulde salt i brønden. Som ung kone havde min meddelerske fået dette råd, men turde ikke benytte det.

-

Er man generet af naboens høns, kan man "lægge død" på dem ved at give dem byg, der har været sat i støb (blød) i saltlage.

-

Da Sejlflod bys jorder blev udstykket, antagelig sidst i 17ootallet, af landmåler Daniel Wesenberg, boede denne i længere tid i en gård midt i byen (senere tilhørende gdr. Chresten Henriksen og efter brand udflyttet til kanalen tæt ved den såkaldte "Ligbro" (navnets oprindelse ukendt) under navnet "Englandsgaard" - nu udstykket).

Landmåleren tillagde da denne gård den største og bedste mark som tak for opholdet, hvilket de øvrige bymænd blev meget fortørnede over. Da landmåleren døde, fik han heller ikke ro i sin grav; man så ham ved nattetid færdes på den omstridte mark, ivrigt beskæftiget med sine stager, favnemål og raslende kæder.

-

Nogle år ind i 19oo tallet døde en boelsmands kone i Sejlflod, idet hun berøvede sig livet ved hængning på stuehusets loft. Hendes mand skar hende selv ned, men turde ikke fjerne rebstumpen om bjælken af frygt for, at konen så ville gå igen. Først en del år efter, da boelsstedet fik ny ejer, blev stumpen skåret ned.

-

En af mine meddelere arbejdede som yngre mand i mange år på herregården Buderupholm. Tæt ved ligger Buderup kirke og kirkegård, som ikke mere benyttes. Engang da nogle svære egekister skulle opgraves og fjernes, fik han lov til at tage de bedst bevarede af brædderne. Heraf lavede han sig en trillebør, om hvilken han mange år senere sagde: "Den var stærk, men det har alti wot en li' træls pjålt; A tenker, om et de hår wot den dø', der hår sået å holdt ijen."

-

I sydsiden af parken ved Gudumlund hovedgård, Gudum sogn, står fire store, gamle lindetræer, der ligesom danner en mindre, afgrænset plads. Her skal godsets træhest i sin tid have

stået. Undertiden hørte man gråd, suk og klage fra stedet. I mange år red gårdens karle udenom, når de skulle i marken.

-

I den nordligste gård i Sejlflod lige over for dammen "Kildebæk" var der tidligere slemt med spøgeri både inde og ude. Man hørte undertiden, at både loft og kælder var fuld af rumsterende katte og rotter. Udefra sås der om natten at brænde lys i stuerne, når ingen ellers var oppe, og man hørte vandet løbe fra pumpen i bryggerset. Ofte kom en flot karet fuld af fine folk kørende hen over stenbroen i gården; gik nogen ud og så efter, var der intet.

I udhusene var det næsten værre, den østre ladeport kunne ikke holdes lukket; der havde en hovedløs hest sit tilholdssted; hestene stimede i stalden, som om de alle var løse, og undertiden tog en harmonika til at spille forskellige steder.

Engang narrede karlene sønnen i gården, Søren, til at give et større spark på ladeporten, men det skulle han have holdt sig fra, for han blev syg og lå med høj feber i 2 dage efter.

Til tider var det vanskeligt at få tjenestefolk på gården, da man var angst for spøgeriet. Når der kom nye piger, sagde konen til dem: I skal ikke tage jer noget af, hvad I hører og ser, når I holder jer fra det, så gør det ikke jer nogen fortræd.

Spøgeriet var værst ved midnat, så folkene sørgede for at være hjemme inden den tid, helst kom man et par stykker i følge.

-

Omkring 1895 var der i Kirkelygaard tæt ved Klarup kirke en pige, som gik i den gamle, nu nedlagte fællesskole. På sin vej til skolen så hun hver morgen i nogen tid en rytter på en hvid hest, der i fuld firspring galloperede frem og tilbage foran kirkelågen.

Til sidst blev pigen så bange, at hun ikke mere turde gå til skole. Det kom den gamle gårdmand Mads Vognsen for øre,

og han tilbød straks at følge med pigen.

Han tog bøssen på nakken, og ved kirkelågen, hvor rytteren som sædvanlig viste sig, skød han hesten med en sølvkugle.

Efter den tid så skolepigen aldrig mere rytteren, og hun kunne igen færdes trygt på skolevejen.

-

Ned gennem hulvejen Dybdal, der på et stykke mod syd danner skel mellem Sejlflod og Gudum-Lillevorde sogne, løber der i mørke aftener og nætter gloende hjul.

Undertiden kan det være vanskeligt at køre ned ad Dybdal, da der er en eller anden usynlig magt, der vil holde vognen tilbage, så det er umuligt for hestene at komme et skridt videre. Er man endelig nået til korsvejen nede ved landevejen, taber det onde sin magt, og køreturen kan fortsætte på normal vis.

-

En aften skulle Jens Mouritsen i Sejlflod hente jordemoderen, madam Thorndahl, i Ugiltgårdene i Lillevorde sogn (her boede jordemoderen i en årrække). Under kørselen ned gennem Dybdal mærkede de begge, at "den slemme" selv kom og tog plads bag i vognen, men i fuldkommen tavshed kørte de dog videre.

Fødselen blev vel overstået, men af frygt for den slemme afventede madammen dagens komme, før hun turde lade sig køre hjem.

-

I ældre tid lå der over for Sejlflod skole et husmandssted, som havde sit jordtilliggende ude ved kanalen. Huset brændte ved den store brand, der overgik byen d. 18 marts 1892. Jorden hører nu til Karen Palsgaards ejendom.

Her boede ca. 1820 en mand ved navn Sort. Han levede dårligt sammen med sin hustru, der en dag under sit arbejde faldt i kanalen og druknede. Folkesnakken fik travlt og beskyldte Sort for selv at have puffet konen i vandet. Der blev

dog ikke rejst tiltale mod ham, og sagen syntes helt at skulle dø hen. Men nogen tid efter arbejdede Sort i et tørvekær ved den gamle å. Da så de øvrige tørvegravere, at der pludselig kom en stor sort fugl og satte sig på hans hoved, og et øjeblik efter styrtede Sort over tørvespaden og var død med det samme.

Nu var der ingen tvivl mulig - Sort var skyld i hustruens død.

-

På de lave jorder øst for Sejlflod by såes i ældre tid mange "Lygtemænd" - jorden under bakken var jo udrænet og derfor meget fugtig - især i det såkaldte "Landkær", hvor nogle agre kaldtes "Lygtagrene". En gård opført 1892 efter byens brand (af Peter Støy) fik navnet "Løgtagergård".

En aften, da Peder Pallesen gik til sit hjem Palsgaard under bakken i Gudumlunds fabrikker (Gudumholm), kom en lygtemand og fulgtes med ham, den holdt sig stadig i modsat side af vejen, men sagde ikke et ord. Da Peder Pallesen kom hjem, fortalte han sine forældre om den mærkelige oplevelse; de sagde, det var klogt, at han ikke havde tiltalt lygtemanden.

-

I Romdrup boede i slutningen af sidste århundrede skrædder Anders og hans kone Maren Kirstine, der havde ord for at være meget synsk.

En dag mødte Maren Kirstine på kirkebakken en dværg, der smågrinende gik hende forbi. Uden at turde se sig om hastede hun videre, men da forstod hun, at dværgen stod stille, og hun hørte tydeligt, at han nu skoggerlo af hende.

En dag gik Maren Kirstine gennem Romdrup by, hvor hun så et ligtog dreje ud fra Bols-Henriks gård; det drog hende så tæt forbi, at hun måtte gå helt ned i vejgrøften, for at det uhindret kunne passere. Et par dage efter døde Bols-Henrik.

-

Når muldvarpen skyder op umiddelbart ind mod eller under stuehusets sokkel, skal en af husets beboere dø inden ret længe.

Da boelsmand P. S. i Gudumlund, Gudum sogn, døde ca. 1895, skød der to muldvarpeskud op inde under hans seng. Han var straks klar over, at det nu blev døden, der da også indtraf efter få dages forløb.

-

Har man været til begravelse, må man aldrig gå tilbage og se ned i graven. Den, der gør det, bliver den næste i sognet, der skal dø.

EFTERSKRIFT.

Der eksisterer formodentlig mange flere gamle folkeminder fra Sejlflod og da i alt fald ellers fra resten af Sejlflod Kommune. Der må være anekdoter om en lang række interessante personer, og der må være mange gamle husråd mod sygdom og andre ting. Hjælp Lokalhistorisk Forening med at indsamle den slags oplysninger. Skriv dem enten selv ned eller ret en henvendelse til et af bestyrelsesmedlemmerne.

Jo mere vi skraber sammen om fortiden, jo mere har vi at efterlade til kommende generationer!

LOKALHISTORISK FORENING FOR SEJLFLOD KOMMUNE har hidtil udgivet følgende publikationer:

Nr. 1 "Kilder"
- indeholder civilingeniør M. Lassen Nielsens artikel: Et ingeniørarbejde i Østhimmerland for 200 år siden, lidt om Storvorde og Sejlflod kirker, samt Mou kirkegård.
Pris kr. 10.- 24 sider ISBN 87-980923-08

Nr. 2 "Forskellige byer - forskellige skæbner" af Poul Erik Kristensen. Småpluk fra de forskellige byer i Sejlflod kommune, skrevet på grundlag af interviews med kendte personer i kommunen.
Pris kr. 35.- 120 sider ISBN 87-980923-16

Nr. 3 Folkeminder fra Sejlflod ved Poul Erik Kristensen.
Pris kr. 15.- 48 sider ISBN 87-980923-24

VÆR MED TIL AT BEVARE FORTIDEN FOR FREMTIDEN - BLIV MEDLEM AF LOKALHISTORISK FORENING FOR SEJLFLOD KOMMUNE!

Foreningens opgave er at udbrede og styrke interessen for og kendskabet til vort lokalsamfunds historie. Det gør vi bl. a. ved at udgive det mest interessante af, hvad vi finder. Der findes endnu mange flere udgivelsesværdige manuskripter, men da vi samtidig, for at sikre så stor udbredelse som muligt, sælger bøgerne til fremstillingsprisen, har vi brug for, at mange flere slutter op om arbejdet.

Fremtidige publikationer vil blive udgivet, efterhånden som foreningens økonomi tillader det, og private, institutioner eller firmaer er altid velkomne som sponsorer, helt eller delvis, for en udgivelse.

Foreningen aftager med glæde alt materiale med relation til Sejlflod kommune til arkivet, ved henvendelse til sekretariatet eller et bestyrelsesmedlem.

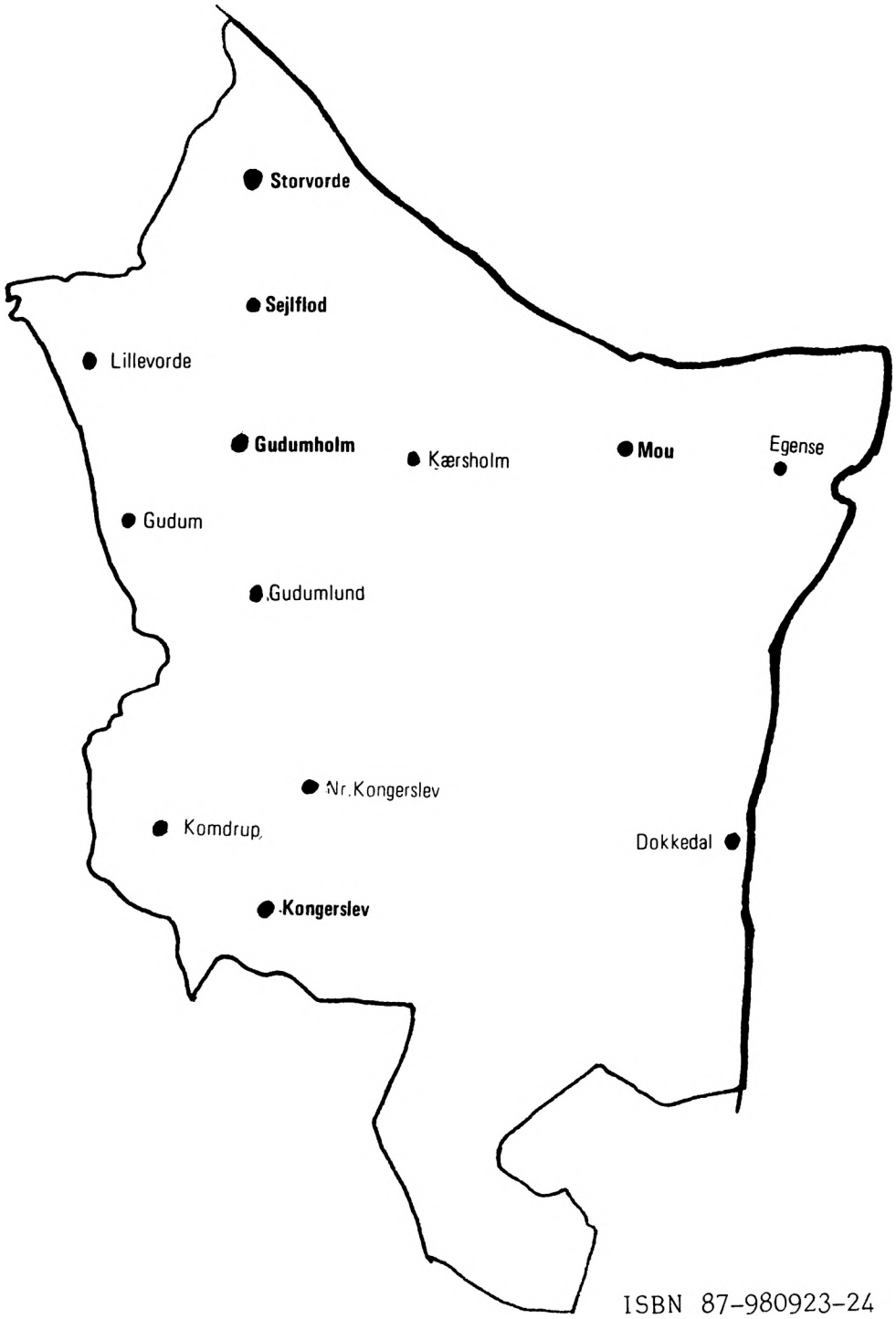

ISBN 87-980923-24